

szerez magának többséget. A magyar politika szempontjából nézve pedig úgy föst a dolog, mintha a magyar kormány a maga képviselője útján a horvát politikának, mely mindig surlódásokat idézett elő s a magyar állameszme irányával szemben működött, hivatalos vezért adott volna. Hogy ilyenformán a bán Horvátországban elismerést arathat, abban nem lehet kételkedni, de kérdés: a bán van-e hivatalra arra, hogy ezt az elismerést arassa?

Ugy látjuk, mintha a hamis váltóállítást, mely a koalíciós rendszer bünsön könnyelműsége, a mostani kormány megtartotta volna. A horvát autonóm politikát akkor a pesti pártpolitika érdekeiből csinálták, hogy a koalíciós többség a negyven horvát szavazattal erősödjék. Mintha mostanában is ez a cél volna az elsőrendű s ennek a célnak érdekében természetes, ha Tomasics bán a horvát ultra nemzeti politika hurjait pengeti, éppen csak a tempó dolgában vallja: lassan menj, tovább érsz. Ha nem a horvát negyven szavazatot nézzük, akkor egyáltalán nem értjük, minek kell a bánnak tartománygyűlési többségre törekednie. Sőt veszedelmesnek kell fölismerünk ezt a többséget. Mintha ennek alapján a horvát bán felelős horvát miniszterelnökké nőné ki magát, vagy zsugorodnék össze. A bán a magyar kormány exponálja és a király nevezi ki, függetlenül a horvát országgyűléstől, a hogy pl. egy főispán sem függ megyéje törvényhatóságától. Kíváncsinos, hogy a főispán harmóniában éljen a törvényhatóságával, de éppenséggel nem kíváncsinos, hogy felelős legyen neki, s leszavaztatás esetén lemondásra kényszerüljön.

A bán méltóság odalent magyar

méltóság, mely a magyar államot képviseli a horvát autonómiával szemben. Ezt a független magyar méltóságot átengedni a zágrábi országgyűlés pártviszonyainak, belemenni abba, hogy a bán parlamentizálódjék, szóval: a mi magyar pozíció, abból horvát hatalmi tényező legyen, igen veszedelmes kezdet, melyből csakugyan a teljes horvát állami önállóság nőheti ki magát.

Igazán nem ismerik a politikusok ezt a veszedelmes szempontot? Hiszen máris, az eredeti szervezetben több ingerenciájuk van a horvátoknak, mint nekünk. A zágrábi országgyűlésen egyetlen tényezőnk van: a bán. Ezt is elveszítjük? Mig Horvátországot politikailag nálunk a horvát miniszter képviseli, ezentúl Magyarországot odalent a horvát bán se képviselje? A magyar kormány exponense sem a magyar állam erejére, hanem a horvát közvéleményre támaszkodjék? Mi marad akkor nekünk?

A magunk részéről a bán sikerében egyszerű kormányzati mechanikus előnyt láthatunk. Neki kényelmesebb lesz Zágrábban dolgozni s a magyar kormánynak idefönt nem lesz baja a visoki saborral. Dologilag azonban éppenséggel nem látjuk, hogy az új, egységes horvát kormánypárt politikailag barátságosabb irányban működne. Horvát taktikának jó jelszó lehet, hogy ne erőszakosan, okosan, fokról-fokra, de a mi részünkről ezt a horvát taktikát nem üdvözölhetjük valami harsogó örömmel, mert minél biztosabban érhetik el az ő céljukat, annál furcsább, hogy a bán személyében mi adjuk meg hozzá a szükséges fegyvereket. S ezt a politikát a magyar kormány inaugurálja? S ezt Khuen-Héderváry gróf nevezi a horvát bonyodalom rendezésének?

BELFÖLD.

= A király születésnapja és Pestmegye.
Pestmegye közgyűlése nemrégiben elhatározta, hogy a király nyolczvanadik születésnapját nem ünnepli meg. Ez az egyetlen határozat annak idején sok éles kritikát hívott ki és hogy a megye bizottsági tagjai között sem talált általános helyeslésre, annak bizonyítéka az itt következő körlevél, a melyet a megye minden bizottsági tagja megkapott és a melynek alighanem impozáns tüntetés lesz a következménye.

Tisztelt megyebizottsági tagtárs! Ő felsége 80. születésnapja alkalmából a vármegye főispánja és alispánja meg fog jelenni a vármegye képviselőtársaságában a Mátyás-templomban a hó 18-án délelőtt 10 órakor tartandó ünnepélyes istentiszteleten. Alulírottak azon felszólítással fordulunk t. megyebizottsági tagtársainkhoz, csatlakozzanak minél nagyobb számmal a főispánhoz és alispánhoz s jelenjünk meg nevezett napon délelőtt 9 órakor diszkrétan a főispáni hivatalban s onnan együtt vonuljunk fel a templomba. Budapest, 1910. augusztus 6-án. Hazafias üdvözléssel Podmaniczky Géza báró, Beniczky Ádám, Halász Zsigmond, Teleki József gróf, Teleki Gyula gróf, Benedicty Gyula, Teleki Tibor gróf, Szapáry István gróf, Podmaniczky Levente báró, László Zsigmond, Gallovich Győző dr., Hetényi Ákos, Harkányi Frigyes báró.

= Könyvatos szubvencziók és összeférhetlenség. Várárhelyi Ferencz hírlapíró Bedő Mór dr. ügyvéd útján összeférhetlenségi bejelentést tett Kovács Gyula gazdapárti képviselő ellen, a kinek rövid parlamenti szereplése alatt is sikerült a maga személye iránt érdeklődést, ha nem is éppen kedvező érdeklődést, keltenie. Az összeférhetlenségi bejelentés érdekes összefüggésben van a Magyar Tudósító-nak, annak a sokat emlegetett könyvatos újságnak az ügyével, a mely a koalíciós kormány idejében olyan rendkívüli módon élvezte Kossuth Ferencz kegyeit, hogy Kossuth Ferencz még a koalíciós kormány utolsó napjaiban a minisztertanácsal több évre megszavaztatott a számára 39.500 korona szubvencziót. (Azért éppen 39.500 koronát, mert egy negyven-ezer koronás szerződéshez már királyi jóváhagyás kellett volna.) A Magyar Tudósító az általa állítólag végzett külföldi információk szolgálat címén

nyos jogaihoz, s revoltált a jogkibzás, a kényeszerű katonáskodás ellen. Dietális uton valószínű ment volna a dolog vérontás, a híres mádalfalvi öldöklés nélkül is. A diéta azonban, bár az erdélyi rendek ugyancsak nem opponáltak, nem volt a bécsi udvar inyére. A mi kis forrongást, nyugtalanságot a székely határőrség felállítása támasztott, azért történt, mert rendeleti uton, katonakarhatalommal, a papiros-alkotmány sérelmével erőszakolták ki. Ezért jubiláltatták Kemény László grófot és ezért került két esztendőre (1762—1764.) a gubernium élére Bukov Adolf Miklós báró, a Mária Terézia-rend nagykeresztése, belső titkos tanácsos, lovassági tábornok, az erdélyi hadak főparancsnoka és erdélyi indigena. A királyné a kinevezési okmányban (Bécs, 1762 május 7.) mint precedensre hivatkozik apja, III. Károly alatt Wallis Ferencz gróf hasznos szolgálatára hasonló körülmények között. A múlt század hatvanas éveiben támadt egy látványos dráma, a mely vidéki színpadokon olykor még ma is kísért; címe: *Bukov, a székelyek hőhéra*. Azonban a mádalfalvi szücsidőben Bukovnak alig van valami része, az a mások munkája; annak a vérontásnak emléke csak azért tapadt a Bukov nevéhez, mert ő állott az erdélyi kormány élén.

A gubernium sirva bucsuzott el Kemény László gróftól, hogy három nap múltán, kinevezetése után tíz nappal, örömmel és nagy ünnepséggel installálja Bukovot, az éleselméjű és nyughatatlan vérű katonát, a ki »projektumaival a megeregulázott Csehországot is felkavarta«. Bukov missziója, Halmágyi István szerint, a ki szolgált alatta a guberniumban, s a ki a guberniális szolgálatban a konziliárius-ágig vitte, s mint hunyadmegyei főispán halt meg, hogy *Land-Militz* czímen tizenötezer emberből egy dragonos-, egy huszár- s öt gyalogezredet állítson fel. Ez a munka sok idegen szerencsevadász tisztet csá-

bitott Erdélybe, a kik ott m gházasodtak, s indigenátust szereztek. Az oláhságból arra a hirre, hogy a ki katonának áll, felszabadul a jobbágyságból, egyszerre négyezren jelentkeztek szolgálatra. A székelyek kezdetben keményen tartották magukat. Követelték régi szabadságukat; követelték, hogy az országból ne vigyék ki őket, s hogy élhessenek régi törvényeik szerint. De Bornemissza Pál, Mikes Antal gróf és Schröder ezredes addig beszéltek nekik, míg »ugy kezdtek menni, mint juh a sóra, sőt az asszonyok akarátjuk ellen is vitték az urukat katonának«. A verbuválás azonban nem ment olyan simán, a hogy indult; a tizenötezer ember sehogy sem verődött össze; a székely székek követeket küldtek Bécsbe, hogy ne szoríttassanak katonáskodásra. Dániel Udvarhelyszékről, Szentkereszti Háromszékről jelentette, hogy nincs egy önkéntes sem; hogy a kik jelentkeztek is, kényszerűségből csupán, s leteszik, vagy el sem fogadják a fegyvert. Erre Bukovot és jobbkeztét, a szász Bruckenthal bárót 1763 májusában Bécsbe hívták. Nemsokára híre támadt, hogy Bukov többé vissza sem tér Erdélybe, hogy Laudon vagy Hadik András veszi át a kormányt, s a székely határőrség megteremtését a királyné Siskovich báró altábornagra bízta. Négy hónapon át volt Bukov és Bruckenthal Bécsben. Erdélyben azt beszélték, hogy elzárták, s hogy Bruckenthal nem is érintkezhetik. Megkezdődött a szapulás, mert bukott embernek hitték. A szervilis Bajthay, az erdélyi katolikus püspök modorát ítélte el; azt hirdette, hogy erőszakosságával rontotta el a dolgot; hogy politikával és simasággal célt értett volna. Halmágyi István igazságosabb. Szerinte Bukov nagy és kitűnő ember, s csak az a hibája, hogy nem jó uton indult, hogy hebehurgyáskodott, hogy idegen tisztet alkalmazásával s olyan ígéretekkel, a melyeknek megtartása nem állott módjában ártott magának.

Október végén aztán váratlanul visszatért Bukov Erdélybe, s vele Bruckenthal. A gyűlölet, a melylyel bukását híresztelték, egyszerre szolgálai hízegésnek adott helyet. Bajthay püspök, a mit nem tett meg egy elődje sem, eléje ment, hogy már utközben hódoljon annak, a kiben a felség határtalanul megbizik. Hunyadmegyében a nemesség tömegesen tódult fogadására, s a mint ugyancsak Bajthay jegyezte fel, csak egy Teleki gróf volt olyan arcátlan, hogy a tanácsban ellenkezni mert a felség akaratával. A mádalfalvi mészárlás, a mely 1764 január 7-én folyt le, megtörte a székely makacsodást. Ezt az oktalan vérontást Siskovich báró és Lázár János gróf eszelték ki s Cattaro alezredes hajtotta végre. A kirendelt katonaság ágyuval tüzelt a fegyvertelen tömegre, a mely kéressel akart a kormányzó elé járulni. Bukov jelentése szerint százhetven székely hullt el és sebesült meg a mészárlásban. Már előbb megkezdődött a szökés a kényszerű katonáskodás elől; most aztán még tömegesebben vándoroltak ki az oláh vajdaságok területére, kivált azok közül, a kik megtorlástól tarthattak. Ez az oktalan konczolás volt az utolsó nagyobb esemény Bukov kormányzósága alatt. Nagyon ócsárolták a Bruckenthal-párral való barátságáért, s az asszonyval talán bensőbb is volt a viszonya a plátói barátkozásnál. »Kezde Bruckenthalné asszonyomat frequentálni és más dámák felett distingválni s mind Bruckenthal, mind pedig a feleségét mások felett bölcseknek és okosabbaknak tartotta a generális«, írja naplójában Halmágyi. Halála előtt is kevéssel Frecken volt abban a kastélyban, a melyet Bruckenthal telkére építtetett s Bruckenthalnéval ott ülte meg annak születése és nevenapját. Halálos ágya mellett is Bruckenthalné állott mindaddig, a mig ellátták az utolsó kenettel. Kormányzása két évig tartott. Csak egy nappal élte túl második évfordulóját annak

a 39.500 koronát most is megkapja és a szubvenczióra vonatkozó szerződése formailag olyan korrekt, hogy a mai kormány nem tud módot találni a felbontására. Váserhelyi Ferencnek fent említett összeférhetlenségi bejelentése talán módot ad rá. Váserhelyi Ferenc ugyanis a legutóbbi időkig a Magyar Tudósító igazgatója volt és így tökéletesen tájékozva van a könyvatos ujság belső ügyeiről. Ezen a tájékozottságán alapul összeférhetlenségi bejelentése is, a mely nem mond kevesebbet, mint azt, hogy a kormánynyal szerződéses viszonyban lévő Magyar Tudósító igazi tulajdonosa Kovács Gyula gazdapárti képviselő.

A Magyar Tudósítót a koalíciós korszak elején Szunyog Mihály függetlenségi párti képviselő alapította. A Szunyog Mihály összeférhetlensége azonban — olyan szubvencziók miatt, a melyekről alább lesz szó — csakhamar nyilvánvalóvá lett és Szunyog Mihály a könyvatos ujságot ekkor eladta Kovács Gyulának, a ki akkor még nem volt képviselő, a ki azonban neki testvére. A lap névleges tulajdonosa Gonda Henrik dr. lett, a ki Szunyog Mihálynak sógora. Gonda azonban csak hivatalosan, egy színleges szerződés alapján szerepelt tulajdonos gyanánt és a helyzet az volt, hogy ő a vállalatot havi fizetést és a jövedelmek után való részesedést kapott, a mit Váserhelyi Ferencz — a Magyar Tudósító volt igazgatója — üzleti könyvekkel kész bizonyítani.

A legutóbbi képviselőválasztáson Szunyog Mihály kimaradt a parlamentből, bekerült azonban — gazdapárti programmal — Kovács Gyula. A gazdapárti könyvatos-tulajdonos összeférhetlenségét pedig nem csupán a híres 39.500 koronás szubvenczió állapítja meg, hanem egy másik negyven ezer koronás szubvenczió is, a melyet a Magyar Tudósító előfizetési díjak formájában a különböző miniszteriumoktól kap. A koalíciós kormány rendelkezése szerint egyik miniszterium sem fizetett évenként kétezer koronánál kevesebbet a Magyar Tudósító-nak, volt azonban olyan is, a melyik tízezer koronánál is többet adott évenként a könyvatos ujság nyilván hallatlanul értékes híreiért.

a napnak, a melyen a gubernium tisztelgését fogadta, s a midőn a tisztelgőknek azt válaszolta, hogy »ki mint distingválja magát, úgy veszi hasznát«. »Kevesen szánták, — olvassuk Halmágyi naplójában — ha egy-két eselédjét, négy-öt százt, három magyart kivesszünk, talán senki sem; de azt sem mondhatom, hogy publice valaki örvendett volna halálán, mivel az öröm helyett admiráció és stupor (ámulat és rémülés) fogta el az embereket, előbb értvén halálát, mint betegségét. Váratlanul halt meg; egy felborulás és elhányagolt orbáncz következtében. Bár adóságon, s a hagyomány szerint olyan emléken kívül, a mire rémülettel és borzadva gondoltak, egyebet nem igen hagyott hátra, hamvait a gubernium, a mágánások fekete fátyolosan, a dikasztériumok s a miliczia kíséerte a jezsuiták nagyszabedni templomába, a hol deák és német nyelven dicsőítették vitézségét, egyenességét, igazságos voltát. Három zászlóalj gyalog, három század vasas és huszár háromszor adott sortüzet, s eldördült három ágyú is. Halmágyi többször idézett naplójában úgy itéli meg Bukovót, hogy »serény, sagaxelméjű, fáradhatatlan ember volt; a ki a törvényt, privilégiumokat, nemesi szabadságot nem sokban állítván, főczélnak a királyi szolgálatot tartotta s azt segítette tűzön-vizen. Talán nem csalódunk, ha azt hisszük, hogy a három magyar egyike, a kik elhunytát sajnálták, Halmágyi. Augusztus elején már Hadik András tábornok a gubernium elnöke, a ki székfoglalásakor feltett kalappal, magyar nyelven üdvözölte a guberniumot, a mivel Mikes Antal grófot könyvekre fakasztotta. Hadik négy éven át kormányozta Erdélyt, nem alkotmányosan, az nem állott rajta, de humanusan. Utána még két katona-kormányzója volt Erdélynek: Odonnell és Auersperg. A katonák után a polgári kormányzók sorát Bukov testi-lelki barátja: Bruckenthal báró nyitotta meg ismét.

Nagyjában ezek az adatok azok, a melyekre Váserhelyi Ferenc összeférhetlenségi bejelentését alapítja; az összeférhetlenségi bejelentés tárgyalása és a bejelentő bő tájékozottsága azonban érdekes adalékokat ígér még a koalíciós gazdálkodás természetére és bizonyos politikusok közéleti moráljára nézve.

= A miniszterelnök nyilatkozatai. Párisból jelentik: Héderváry Károly gróf miniszterelnök nemrég a Balkán-kérdésről és a délszláv helyzetéről beszélgetést folytatott a Matin budapesti levelezőjével. A miniszterelnök a következőket mondotta: — Nem hiszem, hogy a közel jövőben háboru törne ki Bulgária és Törökország között. Ismerem ugyan a bolgárok harcias természetét, valamint a macedóniai folytonos összeütközések miatt felizgatott hazafiasságát, de Törökország engedni fog és a macedóniai bolgárokkal jobban fog bánni. Remélem tehát, hogy a török-bolgár konfliktust sikerül békésen elintézni.

Arra a kérdésre, vajjon a balkáni mozgalmak nem lesznek-e hatással Bosznia és Hercegovina lakosságára, a miniszterelnök a következőket mondotta:

— Bosznia és Hercegovina lakossága igen jól érzi magát. Most parlamentet kapott, a melyre igen büszke. A délszláv eszme a valóságban nem létezik s csak az egyetemeken tudnak róla. Én husz esztendeig kormányoztam Horvátországot és nagyon jól ismerem a délszlávokat. Annyira nem megy a szolidaritásuk, hogy egymásért tűzbe menének. Nagy-Szerbia Ausztria és Magyarország szlávjai szemében utópia, a melynek csak igen kevés híve van. A monarchia délszlávjai jól tudják, hogy oly nagy szabadságot nem élveznének, mint most.

A miniszterelnök így folytatta:

— Meg vagyok róla győződve, hogy a Balkánon nem fog konfliktus támadni, de még abban az esetben is, ha ily konfliktus kitörne, nem érintené Ausztria és Magyarország délszlávjait.

Magyarország belső ügyeiről a miniszterelnök a következőket mondotta:

— Az ország most nyugodt. Minden értelmes ember belátja, hogy örültség volt Ausztriával szemben, a melylyel együtt kell élnünk, minden egyes alkalommal sikra szállani. A Don Quijotok kora lejárt. Részt akarunk venni a monarchia közös munkájában, a nélkül hogy azért lemondanánk nemzeti érzéseinkről, a mit különben senki sem kíván tőlünk.

A Matin tudósítója a miniszterelnökkel folytatott beszélgetésből azt a következtetést vonja le, hogy a kettős monarchia különböző népei és nemzetiségei könnyen lemondanak különös kívánságaikról és panaszaikról s a veszedelem pillanatában egyesülnek.

= Költségvetési tárgyalások. A kereskedelmi miniszteriumban a költségvetési tárgyalások Hieronymi Károly kereskedelmi miniszter elnöke alatt napok óta folynak. E tárgyalások már olyan stádiumba jutottak, hogy a holnapi nap folyamán a postai részre is rá fog kerülni a sor. E tárgyalásokon az elnöklő kereskedelmi miniszteren kívül résztvesznek Kálmán Gusztáv államtitkár, Hollán Sándor dr. miniszteri tanácsos, az elnöki osztály vezetője s az egyes szakosztályok főnökei. A postai költségvetési tárgyalások folyamán, minthogy Follért Károly vezérigazgató betegsége miatt Karlsbadban kénytelen tartózkodni, a tárgyalásokon Vezérle főigazgató vesz részt. A vasuti részre vonatkozó tárgyalások a miniszteriumban naponként délelőtt 11 órától délután 2 óráig megszakitás nélkül folynak, e tárgyalásokat e hét végére, szombatira okvetlenül befejezik, a mikor Hieronymi Károly kereskedelmi miniszter megkezdí szabadságát.

= A botrány-megyből. A belügyminiszter Maros-Torda vármegye közigazgatási bizottságához intézett rendelettel Balla Aladár dr. vármegyei főjegyző ellen az 1886. évi XXIII. t.-cz. 2. § c) pontja alapján a fegyelmi eljárást állásától való azonnali felfüggesztése mellett elrendelte. Az intézkedés indoka az, hogy a főjegyző az augusztus elsejére összehívott, illetve elhalasztott tavaszi rendes közgyűlés folyama alatt, mint azt a főispán jelentette, a Déry Zoltán bizottsági tag indítványa felett elrendelt névszerinti szavazás eredményének megállapítása céljából a főispán által átvett jegyzéket, a mely a szavazatok eredményét tünteti fel és a melyet a vármegyei ügyviteli szabály-

zat értelmében a főjegyző tartozik vezetni, a főispán kezéből erőszakosan kitepte és önhatalmulag megsemmisítette.

Hir szerint a belügyminiszter még két főszolgabíró is felfüggesztett. Az egyik hivatalában pofozkodott, a másik lövöldözött a kávéházban.

Marosvásárhelyről jelentik: A törvényhatósági közigazgatási bizottság ma délelőtt 10 órára kitűzött ülését Erődy Sándor főispán augusztus 24-re halasztotta el. Ez intézkedést az ellenzék sérelmesnek tartja, mivel az 1876. évi VI. t.-cz. 14. §-a szerint a közigazgatási bizottságnak minden hó első felében kell rendes ülést tartania. Az ügyviteli szabályzat 58. §-a felhatalmazza ugyan a bizottság elnökét, hogy az ülést a törvény karlátaín belül másnapra halaszsa, de csakis az illető hónap első felének valamelyik napjára.

= A helyzet Horvátországban. Zágrábból jelentik: Tomasics dr. horvát bán ma délután Budapestre utazott. A bán budapesti utazása semminő politikai kérdéssel nem áll összefüggésben, mindössze egy érseki birtok eladásáról van szó.

Zágrábból táviratozzák nekünk: A horvát szociáldemokrata párt vezetősége vasárnapra és hétfőre pártgyűlésre hívta össze a pártot. Vasárnap lesz a gyűlés, a melyen a német, cseh, magyar, szerb és bosnyák szociáldemokraták kiküldöttei is beszélni fognak. Weltner Jakab és Tuczovik megígérték, hogy részt vesznek a meetingen.

Eszékről jelentik: Pinterovics képviselő a Narodna Obranában, a bán politikájáról szólva, hangsúlyozza e politika alkotmányos jellegét, a mely még a tartománygyűlés feloszlataánál is oly mértékben nyilvánult meg, a mint azt Horvátország eddig még nem látta. A bán a nép politikai képviselőit és vezetőit pártállásra való tekintet nélkül fogadta. Főleg a horvát jogpárt tagjaival tanácskozott és valószínű, hogy e párt programja lesz magva az alakítandó új párt programjának.

KÜLFÖLD.

A német trónörökös a mikádónál. Berlinből jelentik, hogy a német trónörökös keletázsiai utazása alkalmával két hétig lesz a mikádó vendége Tokióban. A mikádó meghívólevele már néhány héttel ezelőtt megérkezett Berlinbe.

Az olasz királyi pár Montenegróban. Rómából jelentik, hogy a király és királyné a »Trinacria« királyi yachtton utazik Antiváribá a jubileumi ünnepségekre. A yachtot két páncélos hajó és négy torpedónaszád kíséri.

Egyházpolitikai harcok Spanyolországban. A mikor még arról volt szó, hogy megtartják a sansebastiani tüntetést, akkor azt irtuk, hogy ez a tüntetés a forradalmat vagy a klerikális-karlista szövetség bukását hozza magával. Hogy a tüntetés kudarcát Spanyolországban is így magyarázzák, ez kitűnik Canalejas miniszterelnök önértetes, szinte diadalittas beszédéből. Canalejas ugyanis tegnap ezt mondotta két német ujságírónak:

— A Vatikánnal felmerült viszály nekem semmiféle gondot sem okoz. A kudarc, melyet a klerikálisok sansebastiani mozgósítási kísérletükkel szenvedtek, óriási és mi most a legerélyesebben fogunk ellenük eljárni. A kormány ezenfelül értesíteni fogja a Vatikánt, hogy a felbujtó prédikációkat mondó papokat ezental a legszigorubban fogják megbüntetni. Spanyolország lakosságának tulnyomó többsége szabadelvű és haladóparti. Spanyolország az egyházi kérdésnek korszerű szellemben való megoldását óhajtja. Ha én megbuknám, ez sem jelentené a Vatikán győzelmét, de én mint királyhű miniszterelnök, győzni fogok.

Kétségtelenül tetemesen fokozza a spanyol kormány önbizalmát az a fordulat, a mely a sansebastiani kudarczczal egyidejűleg a vatikáni politikában beállott. Madridi sürgönyünk szerint a szentszék békülékenységről szóló hírek egyre határozottabb alakot öltenek. Több mint valószínű, hogy a diplomáciai érintkezést már legközelebb újra megkezdik. A Vatikánban a spanyol kormány legutolsó jegyzékére a legnagyobb gonddal és körültekintéssel fogalmazták meg a választ és mielőtt elküldték, kétszer átnézték és kijavították.